

Samarbejde i Nordatlanten

af Erlendur Patursson

De fire lande – Grønland, Island, Færøerne og Norge – har hver på sin måde kæmpet for deres fiskerirettigheder, men uden noget samarbejde på disse områder, ja mange gange – som f. eks. på Genevekonferencerne 1958 og 1960 og på FNs generalforsamling i New York 1972 – har de trukket hver sin vej og modarbejdet hinandens synspunkter og interesser.

Det er på høje tid, at der bliver en ende på denne uenighed. Vi må stå sammen – sammen i bestræbelserne for fiskebestandens bevarelse og fornuftige udnyttelse – og dermed for vor egen eksistens.

— — —

Lad os først se på, hvordan disse forhold har artet sig for Færøernes vedkommende, dernæst minde om nogle praktiske resultater af færøsk-grønlandsk, færøsk-islandsk og færøsk-norsk samarbejde på fiskerierhvervets område og til slut fremsætte nogle konkrete forslag til færøsk-islandsk-norsk-grønlandsk samarbejde i fremtiden.

Den færøske fiskerigrænses historie.

Indtil omkring midten af sidste århundrede var den færøske fiskerigrænse 16 sømil, men efter midten af århundredet blev denne grænse først flyttet ind til 4 og snart derefter ind til 3 sømil. Denne 3 mils grænse blev derefter fastslået i den dansk-britiske fiskeriaftale af 1901.

Allerede i året 1898 begyndte de britiske trawleres hensynsløse rovdrift ved Færøerne. Vi har derfor i ¾ århundrede været velsignet med denne rovdrift og er det endnu.

Det bør nævnes, at allerede i året 1898 og igen 1918 forlangte færinger en fiskerigrænse på 40 sømil, men uden resultat. Efterhånden blev forholdet det, at færinger kom til at betragte 3 sømils grænsen som en slags uforanderlig naturlov.

Men på ét område – bare på ét – var dette en tilfredsstillende aftale. Den kunne opsiges. Og efter sidste verdenskrig kom der efterhånden bevægelse i denne sag – og især efter at islændingene i året 1948 havde vedtaget loven, der gav dem hjemmel til fiskerijurisdiktion

over hele den islandske landsokkel („landgrundsloven“), og efter at den internationale domstol i Haag i 1951 havde fældet afgørelse i den norsk-britiske sag om fiskerigrænsespørgsmålet i Norge.

Det første forslag om at få 1901-aftalen opsagt blev da fremsat i det færøske lagting i 1952, men dette forslag blev ikke vedtaget, idet det bare opnåede 2 stemmer. Derimod sejrede det synspunkt, at det rigtigste ville være at gå forsigtigt til værks, ikke opsigte 1901-aftalen, men i stedet forsøge ved forhandlinger med briterne at opnå en eller anden aftale om en eller anden udvidelse.

Denne forhandlingspolitik blev derefter den herskende i de nærmeste 9 år, til trods for at der omtrent i hver lagtingssamling blev stillet forslag om opsigelse af 1901-aftalen.

Resultatet af denne forhandlingspolitik blev da først en ny aftale, der trådte i kraft i 1955, og derefter endnu en, der trådte i kraft i 1959. I henhold til disse nye aftaler blev fiskerigrænsen udvidet på begrænsede områder.

Men i året 1961 sker der det, at lagtinget beslutter at slutte med al forhandlingspolitik og vedtager i stedet at opsigte alle aftaler med briterne. Og endelig den 12. marts 1964 trådte da den nye 12 sømils grænse i kraft.

Med lagtingsbeslutningen 1961 brød man med den hidtil førte forhandlingspolitik og trådte nye veje i fiskerigrænsesagen: den ensidige udvidelses vej. Forøvrigt var denne beslutning i fuld overensstemmelse med en principbeslutning i lagtinget i 1958, hvori det var blevet

erklæret, at den færøske landsokkel var „færøsk ejendom“.

Færingerne var nu helt uden nogen som helst aftale med briterne om fiskerigrænsen. (De havde ikke en gang nogen aftale, der svarede til den omstridte islandsk-britiske af 1961).

Det bør indskydes her, at i henhold til Færøernes statsretlige stilling er det den danske rigsregering, der i sidste instans bestemmer den færøske fiskerigrænsepolitik, men at den hverken på Geneve-konferencerne 1958 og 1960 eller på FNs generalforsamling i New York 1972 støttede de af lagtinget vedtagne beslutninger i denne sag.

Allerede i 1965 – året efter at 12 miles grænsen var trådt i kraft – fremkom der i lagtinget forslag om yderligere udvidelse, men dette forslag blev ikke behandlet.

I de foregående år havde den færøske fiskerforening været meget aktiv i fiskerigrænsesagen, og i året 1969 blev fiskerigrænseudvidelseskravet rejst på ny. Et år senere – i foråret 1970 – blev der da i lagtinget stillet forslag om en fordobling af fiskerigrænsen, d. v. s. om en fiskerigrænse på 24 sømil. Resultatet blev da, at lagtinget enstemmigt vedtog at henstille til landsstyret at optage forhandlinger med den danske rigsregering om fredning af hele landgrunden mod fremmed fiskeri.

Da et år var gået, og man intet havde hørt om denne fredning, fremkom der i lagtinget endnu en gang forslag om 24 sømils grænse og nu med den tilføjelse, at en særlig fiskerigrænse skulle sættes på den syd for Færøerne liggende

Færøbanke – der skulle følge 400 meters dybdekurven.

Men dette forslag opnåede bare 6 stemmer af lagtingets 26 og blev dermed nedstemt.

Dette skete i foråret 1971.

Efter at forslagsstillerne havde gennemtænkt hele fiskerigrænsesagen på ny, var man kommet til det resultat, at en 24 sømils grænse ville ikke være tilfredsstillende, og i olsoklagtingssamlingen samme år blev der nu fremsat forslag om 70 sømils grænse, men med samme grænse på Færøbanken som før omtalt.

Men også dette forslag blev nedstemt, idet det kun opnåede de samme 6 stemmer.

Endnu en gang blev samme forslag stillet – i olsoksamlingen 1972, men i bemærkningerne til forslaget blev det bemærket, at man var rede til at drøfte en anden grænse end de 70 sømil, såfremt der kunne opnås enighed herom.

Man lagde vægt på at få forslaget diskuteret og udvidelsen vedtaget, inden de færøske forhandlinger med islændingene om færøske fiskeres fiskerirettigheder indenfor den nye 50 miles grænse påbegyndtes. Men dette vandt ikke tilslutning.

Forslaget blev derefter gemt i lagtingsudvalg, og da det endelig dukkede frem i foråret 1973, viste det sig at være helt umuligt at få flertal for nogen som helst udvidelse. Alligevel var der nu kommet mere bevægelse i sagen. Forslaget om 70 sømil opnåede ganske vist stadig kun de samme 6 stemmer som hidtil, men desuden fik nu et forslag om 50 sømil andre 6 stemmer.

Man er da nået dertil, at 12 lagtings-

medlemmer af ialt 26 forlanger en fiskerigrænseudvidelse til i det mindste 50 sømil straks.

I det hele taget kan man sige, at udvidelsesmændene i disse forløbne 3 år har vundet terræn, og at der nu bare mangler en lille forandring i styrkeforholdet for at opnå flertal for udvidelse.

Man kan se frem til, at fiskerigrænsesagen – sammen med fællesmarkedssagen – bliver hovedspørgsmålet i valgkampen til lagtingsvalget i efteråret 1974.

Men de, der er imod, siger, at de også vil udvide fiskerigrænsen, bare ikke ensidigt, men ved en eller anden forhandling og i forståelse med andre, som man vil forstå allerhelst med briterne.

Nu i foråret 1973 skete så det, at landsstyret besluttede at optage forhandlinger med briterne – ikke om fiskerigrænseudvidelse – men om fredning af visse områder udenfor den nuværende 12 miles grænse. Som man vil have erfaret, vækkede disse nyheder opsigt på Færøerne. Tre lagtingspartier med tilsammen 12 medlemmer protesterede på det kraftigste mod disse påtænkte forhandlinger, anså dem for at være uden hjemmel, ja i direkte strid med før vedtagne lagtingsbeslutninger. Der blev da også afholdt et stort protestmøde i Tórshavns midte, ligesom unge færinger i København mødte med protester i Kastrup lufthavn, da den færøske lagmand ankom dertil.

Disse forhandlinger med briterne blev derefter afholdt i Edinburg i dagene 25.–26. april, men forinden havde briterne ladet forstå, at de ikke indgik nogen bilateral aftale om den slags fredning,

Thorshavn.

Fot.: Aqigssiaq Møller (1973).

hvis ikke spørgsmålet havde været fremlagt for NEAF først.

Udvidelsesmændene betragter denne politik ikke alene som uheldig men tillige farlig og mener, at den vil forsinke en virkelig fiskerigrænseudvidelse. Man har påpeget, at forhandlingsvejen aldrig har bragt nogle virkelige resultater, men tværtimod været skadelig. Hvis man nu på ny begynder forhandlinger med briterne, vil dette i realiteten betyde det samme som, at man skruer færing 72 år tilbage i tiden, eller til året 1901, da den første aftale blev sluttet med briterne.

Man har endvidere påpeget, at denne

færøske fiskeripolitik kan komme bag på islændingene. Herefter kan briterne sige til islændingene: „Der kan I se, færing er de pæne børn, som opfører sig ordentligt. I skulle tage dem som et godt eksempel og opføre jer lige så pænt som dem.“

Hvad enten der vil blive sluttet overenskomst med briterne eller ej, må man forudse, at briterne vil benytte færing som argument i torskekrigen mod Island.

Men islænderne er færingernes nærmeste frænder og venskabsnation – og i Island har færing direkte interesser at varetage.

Desuden vil dette kunne få betydning i EEC-sagen, thi med en overenskomst med briterne i dette betydningsfulde spørgsmål ville det blive lettere at få Færøerne indenfor denne sammenslutning.

Man vil heraf forstå, at dette spørgsmål har mange sider – og deraf nogle meget alvorlige.

Færøsk-islandsk, færøsk-grønlandsk og færøsk-norsk samarbejde på fiskeriets område.

I mere end et århundrede har færøske fiskere drevet fiskeri ved Island og i henved et halvt århundrede tillige ved Grønland – til dels på grund af de britiske trawleres ødelæggende rovdrift på de hjemlige fiskeribanker.

I henved 50 år drev færøske fiskere sommerfiskeri med åbne både fra pladser på Østlandet og færøske kuttere med håndsnøre og langline drev fiskeri både på Øst-, Nord-, Vest- og Sydlandet. Endvidere drev færøske fiskere sildefiskeri på Nordlandet, hvor de også landede fangsten i Siglufjord og andre islandske havne.

I krigsårene 1939–45 var mange færinger beskæftiget i Island. Desuden sejlede færøske kuttere med fisk – indkøbt i islandske havne – til salg på det britiske marked. En overgang var et betydeligt antal færøske kuttere direkte udlejet til Island til denne fisketransport. I 50-erne og de første år af 60-erne kom der igen et praktisk færøsk-islandsk samarbejde i stand, idet flere hundrede færøske fiskere – enkelte år over et tusind mand – var forhyret med islandske fiskeskibe.

Det færøske fiskeri ved Grønland påbegyndtes i 1925 og har med varierende indsats fortsat indtil nu – bare med den afbrydelse som fulgte med den anden verdenskrig. I Færingehavn blev der efterhånden – i samarbejde med nordmændene etableret et stort anlæg for modtagelse af fisk til behandling og forarbejdning og som forsyningshavn for fiskeriflåden. Foruden fiskeri fra kuttere og trawlere drev færinger fiskeri med åbne både fra baser i land – selve Færingehavn, Tovkussa, Store Ravnsø og mange, mange andre.

Fra året 1936 har færøske fiskefartøjer – med afbrydelser – drevet fiskeri ved Nord-Norge og Bjørnøen, og i tidens løb har mange færøske fiskere været forhyret med norske grønlandsfartøjer (linebåde) og i de senere år med både mindre og større norske trawlere. Det norske fiskeri på Færø-bankerne er velkendt.

— — —

I de senere år har færinger haft sær-aftaler med Island om – begrænsede – fiskerirettigheder indenfor fiskerigrænsen. Den nuværende er fra efteråret 1972.

På tilsvarende måde har det færøske fiskeri indenfor den grønlandske fiskerigrænse været reguleret ved særlige færøsk-grønlandske aftaler.

Efter at Norge udvidede sin fiskerigrænse til 12 sømil, beholdt færøske fiskere i en årrække visse rettigheder indenfor denne nye grænse.

Hele dette samkvem mellem på den ene side færinger og på den anden side islændinge, grønlændere og nordmænd

Thorshavn.

Fot.: Aqigssiaq Møller (1973).

har utvivlsomt bidraget til at skabe en følelse af skæbnefællesskab mellem disse fire folk og lært dem, at de i virkeligheden har fælles interesser at kæmpe for.

Samarbejdets indhold og omfang.

Jeg skal herefter punktvis fremsætte direkte forslag om indholdet i og omfanget af et færøsk-islandsk-norsk-grønlandsk fremtidssamarbejde på fiskeriets område.

1. Vedrørende fiskerigrænserne var i hvert fald to af disse lande i en længere periode i en slags forhekselse, d. v. s. bundne af aftaler med briterne, men

disse naturstridige forhold er nu forlængst ophørt med at eksistere og vil forhåbentlig ikke gentage sig. Disse fire lande er derfor alle hvad fiskeriterritoriet angår uafhængig af andre, og fiskebestandenes bevarelse er for dem alle af livsvigtig interesse. Spørgsmålet drejer sig i virkeligheden om at eksistere eller ikke eksistere. Vi har tilstrækkelig argumenter herfor – og retten er på vor side.

Og såfremt vi stod sammen om disse vores livsinteresser, vil vi med lethed vinde denne ret. Vi må nå frem til en fællesoptræden i denne sag og holde os

væk fra uvedkommende tænkemåde og småtterier. Vi bør blive enige om udvidelse af fiskerigrænserne i alle disse lande og i fællesskab nyde godt heraf. Dette vil være den eneste måde, hvorpå vi kan redde fisken – og os selv.

Der vil naturligvis kunne være forskellige meninger om, hvor langt ud man skal trække fiskerigrænsen. Den vil kunne være forskellig i de forskellige lande, men jeg vil mene, at 50 sømil vil være minimum. Island har allerede 50 sømils grænse, i Norge og Grønland er der røster fremme om 50 sømil og på Færøerne forslag om 70 sømil straks. I øjeblikket er dette minimumskrav, men derfor behøver det ikke at være noget maksimumkrav i fremtiden.

2. Når vi har fået eksklusive rettigheder til disse naturrigdomme, må vi gøre os klart de pligter, som følger med disse rettigheder. Disse naturrigdomme er jo en del af menneskehedens fødevarerressourcer, og disse ressourcer må hverken ødelægges ved rovdrift eller forurening. Sligt ville ikke alene give bagslag for os selv, men også for andre. Vi bør derfor værne om disse naturrigdomme og udnytte dem på fornuftig måde.

Hvorledes dette skal gøres, vil naturligvis være forskelligt i de forskellige lande, men fisk er alligevel fisk, hvor end den befinder sig, og derfor bør fiskeribiologer, fiskere og andre, som dette vedrører, alvorligt drøfte disse forhold og så vidt muligt finde frem til fælles foranstaltninger.

Det drejer sig her bl. a. om beskyttelse af ynglepladser, om mindstemål for tilladte fangststørrelser, begrænsning

af trawlfiskeri, maskevidde og meget andet.

3. Det samme gælder for fiskeri udenfor fiskeriterritoriet. Disse fire lande bør optræde i fællesskab, når det gælder om at værne fiskebestandene mod rovdrift og forurening.

4. Jeg vil da berøre det punkt i samarbejdet, som det måske vil blive vanskeligst at nå til enighed om. Det er, at fiskere i disse fire lande får gensidige rettigheder til fiskeri på hinandens fiskiterritorium.

Her kan man bl. a. påpege, at jo længere fiskerigrænserne flyttes ud i disse fire lande, des mindre betydning vil det få for fiskebestand og fiskefangst hos et af disse lande, at fiskere fra de andre får lov til at drive fiskeri indenfor fiskerigrænsen hos vedkommende land.

Med rette kan man hævde, at i hvert fald i begyndelsen vil nogle af disse nationer have større fordel af disse gensidige rettigheder end andre, men med tiden vil dette meget vel kunne forandres, og jeg er ikke i tvivl om, at i det lange løb vil en sådan gensidighed være i alles interesse.

Men såfremt man ikke straks blev enige om fulde gensidige rettigheder, kunne man i begyndelsen begrænse disse, bl. a. med hensyn til fangstområde, fangsttid, fangstmetoder, fangstmængde o. lign.

5. I direkte fortsættelse af og i forbindelse med disse gensidige fiskerirettigheder til ilandbringelse af fangst og i det hele taget gensidige rettigheder til reparationer, tjenester o. lign.

6. Gensidige rettigheder for fiskere – både for officerer og andre – til at

lade sig hyre til fiskeri på fartøjer i de andre lande – og spørgsmålet om, hvorvidt de da skal nyde samme rettigheder og underkaste sig samme pligter som fiskere i vedkommende land.

7. Endvidere skulle fiskere i disse fire lande have gensidig ret til at gå på fiskeri- og sømandsskoler hos hinanden, og man burde fremskynde de fire landes samarbejde vedrørende fiskeriundersøgelser og vedrørende undervisning indenfor fiskeri og fiskeindustri.

8. Samarbejdet begrænses til disse fire lande, og overfor andre lande bør disse fire lande optræde som en enhed, i den udstrækning samarbejdet gælder. Dette betyder bl. a., at rettigheder af en eller anden slags, der indrømmes andre, ikke vil blive givet, med mindre alle fire lande tiltræder disse indrømmelser.

9. Samarbejde angående organisering af fartøjsbyggeri, fiskefartøjernes indretning og udstyr. Man bør udveksle erfaringer og synspunkter angående fangstmetoder og fangstredskaber, og man bør stille gensidige oplysninger om driftsresultater indenfor fiskeri og fiskeindustri og om fiskernes forhold og indtægter til rådighed.

10. Grønlandernes, islændingenenes og færingerne fiskesalg baseres for det allermeste og nordmændenes også i stor udstrækning på udenlandske markeder.

På lignende måde som vi organiserer samarbejdet på produktionsstadiet, d. v. s. indenfor fiskeriet og fiskeindustrien, bør vi da organisere et snævert samarbejde i salgsleddet.

— — —

Når vi betragter fiskeriets historie i disse fire lande, vil man komme til det

Thorshavn.

Fot.: Aqigssiaq Møller (1978).

resultat, at denne vor hovednæringsvej næsten altid har forrentet sig dårligt og egentlig altid har givet underskud, og fiskernes indtægter har været lave – bortset fra de såkaldte „unormale“ tider, f. eks. under krigen.

Man har holdt denne næringsvej gående med al slags subsidier fra offentlig side, men den offentlige støtte er ad forskellige omveje for en stor del taget af denne samme næringsvej. Fiskeriet har således hutlet sig igennem ved at bide sig selv i halen.

Alle forsøg på en virkelig sanering af disse uholdbare tilstande synes at have været resultatløse.

Her må der ske en radikal ændring.

Men hovedbetingelserne for en virkelig stabil næringsvej er, at vi, disse nationer, alene udnytter de rigdomme, som vitterligt er vores og ikke andres, at denne udnyttelse sker på fornuftig vis, og at vi for vore anstrengelser får en betaling, således at der opnås rentabilitet for erhvervet og anstændige levevilkår for dets udøvere – fiskerne.

Disse hovedbetingelser vil ikke kunne tilvejebringes, såfremt disse nationer ikke forstår at samarbejde og at stå sammen i arbejdet for de hovedsynspunkter, som foran er berørt. Ikke før vi er kommet dertil, vil egentlig al tale om at stabilisere fiskerierhvervene og om at opnå en ordentlig levestandard for vore fiskere – og dermed tilvejebringe et solidt økonomisk grundlag for vore samfund – ikke være stort mere end forfængelighed.

Fremgangsmåden.

Jeg vil da til slut sige et par ord om, hvorledes vi kan påbegynde et sligt samarbejde og få sat gang i det. Al begyndelse er jo svær, og det vil den også

blive her. Det første, der må ske, er, at vi drøfter disse sager hver for sig og siden os imellem. Mit forslag er da det, at regeringerne og landsstyjerne i disse fire lande afholder en konference, hvor de politiske linier i dette samarbejde trækkes op. Når dette er klarlagt, bør sagen forelægges repræsentanter for redere, fiskere, fiskeproducenter, fiskeribiologer og fiskeeksportører, som da udarbejder nærmere forslag om de punkter, hvorom der er opnået politisk enighed.

Det er meget muligt, at man i begyndelsen bare vil opnå enighed om nogle af de synspunkter, jeg har nævnt. Dette bør dog ikke forhindre, at man går i gang. Såfremt man i det hele taget påbegynder et sligt samarbejde, er jeg forvisset om, at det vil udvikle sig og forøges i fremtiden.

Her er så meget at opnå, her står så meget på spil, at et sligt samarbejde bliver en selvfølge, ja en påtrængende nødvendighed.

Foredrag holdt i Island foråret 1973, gengivet med forfatterens tilladelse.